

prof. Franje Dugana. Te su izvedbe snimljene na LP ploči »Jugotona«, kao i mnoga druga velika djela naših majstora, koja je izveo savršenim umijećem. Steta što današnja moderna tehnika nije postojala prije da zabilježi njegova još mnoga odlična izvođenja koja su ostala neponovljiva.

U vezi s ovim kratkim spomen-osvrtnom na umjetnički rad Čedomila Dugana rekli su svoju mnogi stručnjaci, a i sada, poput poštovanog dra Boića, u ovoj reviji.

Za svoje cjelokupno liječničko i umjetničko djelovanje u nizu godina Čedomil Dugan postao je 1974. godine počasnim članom Zbora liječnika Hrvatske, a 1977. počasnim članom Hrvatskog glazbenog zavoda.

Zlata IVANKOVIĆ

Artur Schneider i glazba

u povodu 100-godišnjice rođenja

(Svršetak)

Kritika pak jednim je dijelom visokim ocjenama podržavala »novi val« Artura Schneidera, ali je bilo teških napada uvredljivim riječima do te mjere da je u jednom trenutku Schneider podnio ostavku, da — po riječima kritike — dalje ne blati i sramoti HGZ. No kako se ravnateljstvo u potpunosti solidariziralo sa Schneiderovim nastojanjima, u svemu ga podržalo i ostavilo mu i za ubuduće posve odriježene ruke u svim akcijama, Schneider je ostavku povukao i ostao.

Tih je godina HGZ ušao u *Internacionalno društvo za suvremenu glazbu*, čiji je glavni tajnik za Jugoslaviju i opet Artur Schneider (do 1932). Kada je 1925. na zasjedanju Internacionalnog društva u Zürichu Schneider referirao o izvođenju suvremene glazbe u Zagrebu i po svom običaju iznio točne brojčane podatke o izvedbama i izvođenim djelima, ubrao je sveopće odobravanje uz javnu konstataciju, da je HGZ te godine »zacijelo jedina evropska muzička ustanova koja bez obzira na materijalne žrtve propagira u tolikoj obilnoj mjeri suvremenu muzičku tvorbu.«

Pet sezona Schneiderovih Intimnih večeri ostati će upisano zlatnim slovima u analima glazbenog života Zagreba. Svaka je koncertna večer bila jedna stilski osmišljena cjelina, posvećena stvaralaštvu (najčešće suvremenom) pojedinih evropskih naroda ili pojedinim autorima. U doba kada još nije postojala radio-stanica, a gramofonske ploče bili rijetki gosti u zagrebačkim trgovinama, ti su koncerti bili od neocjenjive važnosti u odgoju mladih naraštaja glazbenika, jer se na domaćem koncertnom podiju mogla čuti glazba živućih skladatelja i upoznati djela koja bi inače ostala mrtvo slovo. Nije presmiono reći da ni danas nismo dostigli interesantnost nekih od tih koncerata, a kamoli da smo ih nadmašili.

U Zagrebu se moglo čuti cjelovečernje izvedbe skoro svih djela Debussyja, Ravela, Busonija, naročito Stravinskoga, zatim stvaranje generacije najmlađih francuskih skladatelja (Milhauda, Poulenca, Koechlina, Satiea), njemačkih (Hindemitha, Jarnacha, Schoecka, Kornautha i drugih), čeških (Janačka, Stěpana, Křičke, Novaka i drugih), mađarskih (Bartoka, Kodalya), nizozemskih, engleskih, belgijskih, talijanskih i španjolskih te osobito ruskih skladatelja. God. 1925. u Zagrebu se po prvi puta u Jugoslaviji izvode djela sovjetskih skladatelja, za koji koncert Schneideru upravo nedokučivim putovima uspijeva doprijeti do Aleksaja Rimskog-Korsakova, sina slavnog ruskog skladatelja, koji mu za taj koncert piše i šalje konferansu (koji se tekst nažalost nije sačuvao).

Schneider marljivo prati vanjske glazbene revije, preko Francuskog instituta u Zagrebu ili od izdavačke tvrtke Chester u Londonu prima djela nove glazbe, u ličnim dodirima s domaćim umjetnicima pronalazi za njih izvodiocce, nerijetko poziva i vanjske umjetnike da izvode vlastita djela ili djela svojih zemljaka. Tako u Zagrebu sviraju svoja djela Igor Stravinski, Jenő Takacs, Alexander Savine, Josef Jiránek, Aleksandar Cerepnjin i drugi.

Među našim umjetnicima toga vremena istaknuto mjesto zauzimaju Maja Strozzi i Anka Košević-Badalić, zatim Anka Gottlieb-Horvat, L. Ožegović, J. Rijavec, D. Hrzić, J. Tkalčić, S. Stančić, Antonija Geiger-Eichhorn, H. Mihalović, J. Križaj i mnogi drugi. Značajan je podatak da je HGZ u 19 godina međuratnog razdoblja izveo — prema Schneiderovim statistikama — 546 djela domaćih autora, od toga *preko 300 praiizvedbi!* Koliki je to bio stimulans za domaće skladatelje, ne treba kazivati. Samo je Zagrebački kvartet izveo preko 30 praiizvedbi djela domaćih skladatelja, čime je silno stimulirao pisanje kvarteta.

Posebno treba istaći pažnju koju je Schneider posvećivao opremi koncertnih rasporeda, pa su programi tih godina dostigli upravo zavidnu razinu i mogu se još uvijek smatrati teško dostiživim uzorima. Osim izvrsne tehničke opreme, za te programe pretežno sam Schneider piše sažete stručne komentare, iznosi podatke o autorima i njihovim djelima, a često dodaje i malu bibliografiju djela iz kojih je crpio podatke. Posebnu je pažnju posvećivao kritičkoj redakciji svih pjevanih tekstova brinući se da dođe do valjanih prijevoda, ako su tekstovi bili na stranim jezicima. U jednom izvješću on otvoreno priznaje da je to često bilo najteže postići, pa je nerijetko bio primoran tekstove reproducirati u originalu. Ukusna vinjeta uzeta sa starih notnih tiskovina krasila je naslovnu stranu, dok je komentarima ponajčešće pridodana slika autora izvedena u kunsdruku. Prema Schneiderovu iskazu, za Intimne večeri sezone 1922—23. ti su programi u kvartu iznosili 98 tiskanih stranica i činili malu zbirku stručnih podataka i tekstova zanimljivih, vrijednih i korisnih kao cjelina. Za sezonu pak 1923—24. ti su programi iznosili čak 144 stranice.

Kada je 1926. ravnateljstvo odlučilo da pristupi tiskanju djela domaćih skladatelja, tajnika Schneidera zapada glavni teret te nove djelatnosti. Međutim, HGZ je naišao na pravog čovjeka, stručno izvanredno verziranog u tiskarstvu, što je dokazao već svojim spominjanim programima. Tehnička oprema i tisak tih edicija mogu se smatrati uzornima i ravnima najboljim stranim edicijama tog

vremena. Djela su se tiskala u Beču, a fini papir, ukusne korice, krasan tisak odaju istančani ukus i znanjačku pomnju tajnika Schneidera. Kasnije se edicija HGZ-a ne mogu ni izdaleka mjeriti s njegovima. Do izbijanja rata HGZ je brigom Schneidera izdao o svom trošku 15 djela domaćih autora, računajući unaprijed s činjenicom da će prođa biti minimalna i zarada nikakva. Ali to je također bio dio programa oko promicanja domaće glazbene umjetnosti pa se ta djelatnost odvijala u granicama trenutačnih materijalnih mogućnosti.

Artur Schneider (1879—1946)

Među tim je edicijama najreprezentativnije djelo *Moteti* Ivana Lukačića (1587—1648), koje je otkrio, za tisak priredio i važnim znanjački pisanim uvodom snabdio Dragan Plamenac (1935). Tada je tiskano i više djela iz naše glazbene baštine, tako klavirska djela F. Pintarića (1789—1867), F. Livadića (1799—1897) i I. M. Jarnovića; od suvremenih skladatelja djela Berse, Dobronića, Dugana, Grgoševića, Lhotke, Širole i Tajčevića.

Rečeno je da se Schneider stalno bavio pronalženjem djela iz naše glazbene baštine. Tako je pribavio fotokopije djela Spadine, iz materijala tiskanih Jarnovićevih djela koje je posjedovao na njegov je poticaj Fran Lhotka izradio partiture za tri violinska koncerta koji se otada stalno svi-

raju, potaknuo je Ladislava Miranova da priredi za javno izvođenje Jarnovićeve Koncertne kvartete i violinske duete, potaknuo je Svetislava Stančića da izvodi javno i obradi za tisak djela F. Pintarića i Livadića.

Spomenimo još da je Schneider 1927. golemim trudom reorganizirao dragocjenu glazbenu knjižnicu HGZ-a. Učinio je to po uzoru na knjižnice Britanskog muzeja u Londonu, Državne biblioteke u Berlinu i Nacionalne biblioteke u Parizu. Izvršio je novu preraspodjelu građe razdijelivši je u preko 100 stručnih skupina, a izradio je i tri kritična kataloga: abecedni, stručni (po strukama glazbe) i po rednim brojevima (potonji nije bio nikad dovršen i danas je zastario).

Sudbina je dosudila da je Schneider možda svoje najzaslužnije djelo kao tajnik HGZ-a izvršio zadnjih dana svog života. Uslijed nedovoljne informiranosti mjeseca rujna 1945. podnijelo je sedam hrvatskih kulturnih udruženja i institucija — Udruženje književnika Hrvatske, Hrvatsko narodno kazalište, Radio-stanica, Društvo novinara Hrvatske, Udruženje likovnih umjetnika Hrvatske te Matica Hrvatske — predstavku Ministarstvu prosvjete, zahtijevajući »da HGZ stavi sva svoja materijalna sredstva na raspoloženje Hrvatskom državnom konzervatoriju (danas Muzička akademija), odnosno da« »kao preživjela ustanova« »koja je danas izgubila« »svaki smisao opstanka« »završi svoje djelovanje i da se razvrgne.«

Ipak, prije nego je do likvidacije HGZ-a došlo ravnateljstvu je uspjelo ishoditi sastanak s potpisnicima predstavke, koji se održao 11. rujna 1945. u okviru Ministarstva prosvjete. Na tom je sastanku upravo temeljit izvještaj Artura Schneidera s precizno iznesenim pokazateljima uvjerljivo predočio svim prisutnima rezultate i goleme zasluge koje je HGZ stekao unapređivanjem domaće glazbe i domaćih umjetnika. Taj je referat prikazao HGZ prisutnima u posve novom svjetlu pa je zaključeno da treba da i dalje postoji, ali da se provede temeljita revizija njegovih pravila i da ga se usmjeri prema potrebama nove stvarnosti.

Bio je to labuđi pjev velikog tajnika Artura Schneidera. Daskora je stao poboljevati i dani su mu bili odbrojeni. Umro je 10. ožujka 1946.

Na prvoj godišnjoj skupštini HGZ-a, koja je održana nekoliko dana kasnije, u izvješću o radu HGZ-a Svetislav je Stančić toplim riječima komemorirao smrt Artura Schneidera, opširno se osvrnuo na njegove goleme zasluge i završio: »Sve svoje uspjehe HGZ ima u velikom dijelu zahvaliti djelatnosti, ljubavi za stvar, ličnoj inicijativi i marljivosti dra Artura Schneidera. U njemu HGZ gubi neobično zaslužnog radnika i naprednog organizatora, kojemu će se u analima društva sačuvati trajni spomen i duboka zahvalnost.«

Ladislav ŠABAN

AHLBORN visokokvalitetne elektronske dvo- i tromanualne orgulje s potpunim pedalom i klasičnom dispozicijom. Za prostorno-akustička rješenja obratiti se na HEFERER, Zagreb, Kačićeva 5.